

Σοφία Βόϊκου: «Θέλω να ανακαλύψουν κι άλλοι τη μαγεία της Θεσσαλονίκης»

Συνέντευξη στην Ελευθερία Καμπούρογλου

Για κάποιους σαν κι εμένα που ο μόνος τρόπος να αποτυπώσουν κάτι από ιστορία είναι διαμέσου μυθιστοριογραφίας, βιβλία όπως το «Ψίθυροι του Βαρδάρη» της Σοφίας Βόϊκου είναι ιδιαίτερα χρήσιμα. Για τη Σοφία το συγκεκριμένο βιβλίο είναι σαν τις ψυχές των παιδιών που διαλέγουν από ποιον γονιό θα γεννηθούν. Και για μένα την «ξένη», την χωρίς παιδικές αναμνήσεις, μνήμες και ιστορίες από τη Σαλονίκη που ζω, μοιάζει η συνάντηση καρμική. Για να νιώσω τι υπήρχε πριν, να αφουγκραστώ τα άψυχα κτίρια, τις φυλές που περπάτησαν στους δρόμους της πριν ασφαλτοδρομηθούν και να ανακαλύψω το στοιχείο της Καμάρας, ώστε να αποκτήσω ρίζες, να πατήσω σταθερά στο παρόν για να προχωρήσω στο μέλλον. Ένα τυχαίο γεγονός έφερε στο φως τη Θεσσαλονίκη ενός αιώνα πριν, που μέσα από ντοκουμέντα, αρχειακό υλικό και αφηγήσεις, διάνθισε το μυθιστόρημα της Σοφίας ιστορικά. Ένα νοερό ταξίδι στο χώρο και στο χρόνο, στο παρόν και στο παρελθόν, σε μια Θεσσαλονίκη, όπως λέει η συγγραφέας «που προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στο χθες και στο σήμερα, που θέλει να αποβάλλει το κόμπλεξ που έχει απέναντι στην Αθήνα».

Λένε ότι πρέπει να γνωρίζουμε τις ρίζες μας για να προχωρήσουμε στο μέλλον μας. Συμφωνείς;

Ναι, συμφωνώ. Εάν ξέρουμε από πού προερχόμαστε και τι συνέβαλε στο να γίνουμε αυτό που είμαστε την παρούσα στιγμή, μόνο τότε μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα καλύτερο μέλλον. Τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Δυστυχώς όμως, συνήθως, οι άνθρωποι προτιμούμε να αγνοούμε το παρελθόν μας ή να εθелоτυφλούμε. Τις περισσότερες φορές, αυτό έχει τραγικά αποτελέσματα.

Μέσα από το βιβλίο σου «Ψίθυροι του Βαρδάρη» περιγράφεις με ντοκουμέντα, φωτογραφίες, αρχαιακό υλικό, τη Θεσσαλονίκη ενός αιώνα πριν και μοιάζει σαν να οδηγούν την πένα σου, οι περιγραφές ενός ανθρώπου που έζησε τη Σελανίκ του τότε.

Θα ακουστεί λίγο ‘παρανοϊκό’ όλο αυτό, αλλά έχω την εντύπωση πως την πένα μου την οδήγησαν πολλοί περισσότεροι άνθρωποι. Όλοι αυτοί που γεννήθηκαν, έζησαν και ερωτεύτηκαν στη Θεσσαλονίκη τον προηγούμενο αιώνα. Όταν έγραφα, αισθανόμουν πως τους είχα δίπλα μου, πως μου αποκάλυπταν τα μυστικά τους, πως μου εμπιστευόντουσαν τις ζωές τους. Αγάπησα όλους αυτούς τους ήρωες, υπαρκτούς και μη, και μαζί τους αγάπησα περισσότερο την πόλη μου. Της συγχώρεσα και όλες τις πρότερες και σύγχρονες αμαρτίες της.

Το βιβλίο σου μοιάζει με ένα νοερό ταξίδι στον χώρο και το χρόνο κι είναι αυτός ο σκοπός που το έγραψες. Τί θέλεις κυρίως να δώσεις στον αναγνώστη σου;

Μου αρέσουν τα ταξίδια πολύ. Και τα πραγματικά και τα νοερά. Και αγαπώ επίσης πολύ και την ιστορία. Με τα βιβλία μου λοιπόν, συνδυάζω τις δυο αγάπες μου, το ταξίδι στο χώρο και στο χρόνο. Τώρα όσον αφορά το συγκεκριμένο βιβλίο, τους «Ψίθυρους του Βαρδάρη», είναι ένα βιβλίο που ξεπήδησε εντελώς ξαφνικά από ένα τυχαίο γεγονός. Προσωπικά το αισθάνθηκα ως κάτι που όφειλα στην πόλη μου. Αν και όταν γράφω, δεν έχω στο μυαλό μου τους αναγνώστες, (γράφω πρωτίστως για τον εαυτό μου), με αυτό το βιβλίο, ομολογώ πως ήθελα να ανακαλύψουν και άλλοι τη μαγεία της Θεσσαλονίκης: μιας πόλης πολυπολιτισμικής όπου κατοικούσαν τρεις θεοί και όλες οι φυλές του κόσμου. Έλληνες, Τούρκοι, Εβραίοι ζούσαν αρμονικά, δούλευαν παρέα, έκαναν φιλίες, ερωτεύονταν και όχι μόνο.

Χρησιμοποιείς πολλά ιστορικά στοιχεία, που για να τεκμηριωθούν θα χρειάστηκε ασφαλώς αρκετός χρόνος. Πώς μεθόδευες την έρευνά σου;

Ξεκίνησα πρώτα την έρευνα, η οποία κράτησε γύρω στους οχτώ μήνες. Βιβλία, ιστορικά αρχεία, ιδιωτικές συλλογές, διαδίκτυο, μαρτυρίες παλιών Θεσσαλονικέων και φυσικά προσωπικές μνήμες. Στη συνέχεια, όλα αυτά μπήκαν σε μια τάξη και πάνω σε αυτό τον καμβά, έπλασα τις ιστορίες των διαφόρων ηρώων. Θέλω να τονίσω σ’ αυτό το σημείο, παρά το γεγονός πως είναι έντονο το ιστορικό υπόβαθρο, το βιβλίο δεν είναι ιστορικό βιβλίο. Είναι ένα πολυπρόσωπο μυθιστόρημα που κρύβει έρωτες, προδοσίες, πόνο και ελπίδα. Ό,τι ακριβώς και η αληθινή ζωή.

Πώς αποδέχθηκε το αναγνωστικό κοινό της Θεσσαλονίκης το βιβλίο σου; Τί έχει να δώσει η ιστορική αναφορά σε έναν αναγνώστη που δεν έχει δεσμούς με τη Θεσσαλονίκη;

Το βιβλίο έχει λίγες μέρες που κυκλοφόρησε οπότε δεν έχω ακόμα μεγάλο feedback. Παρόλα αυτά, τα πρώτα σχόλια που είχα από αναγνώστες ήταν ιδιαίτερα θετικά. Τώρα όσον αφορά τι έχει να δώσει το συγκεκριμένο βιβλίο στον αναγνώστη που δεν έχει δεσμούς με τη Θεσσαλονίκη; Ό,τι δίνει ένα ιστορικό μυθιστόρημα σε κάθε αναγνώστη... Δεν έχει να κάνει με την πόλη, νομίζω... Γνώση του παρελθόντος, ψυχαγωγία και φυσικά ένα ταξίδι στο χώρο και

στο χρόνο, όπως ανέφερές και παραπάνω. Και πού ξέρεις; Ίσως και κάποιος θελήσουν να γνωρίσουν και λίγο καλύτερα τη Σαλονίκη.

Περπατάμε στους δρόμους, προσπερνάμε μνημεία, αδιαφορούμε για την πόλη που ζούμε. Το παρελθόν έχει τη δύναμη να μας θυμίσει τη σημαντικότητα των γεγονότων και τον τρόπο που μπορεί να επηρεαστεί το παρόν και το μέλλον;

Όταν γνωρίζουμε το παρελθόν μας, πατάμε καλύτερα στο παρόν μας και μπορούμε να δημιουργήσουμε καλύτερα το μέλλον μας. Δυστυχώς όμως, η ιστορία έχει δείξει πως οι άνθρωποι ξεχνάμε πολύ γρήγορα. Κάνουμε τα ίδια λάθη ξανά και ξανά. Τα κτίρια και τα μνημεία παραμένουν δυστυχώς μόνο σιωπηλοί μάρτυρες ενός παρελθόντος που πέρασε ανεπιστρεπτή.

Ποιά συμπαντική έμπνευση σε έκανε να ξεκινήσεις το βιβλίο;

Δεν ήταν συμπαντική έμπνευση. Ήταν ένα τυχαίο γεγονός. Το πατρικό μου σπίτι βρίσκεται κοντά σε μια από τις κεντρικότερες και από τις πιο παλιές λεωφόρους της Θεσσαλονίκης, τη Βασιλίσσης Όλγας. Το 2014, έλαβα ένα χαρτί νομικού χαρακτήρα, όπως και οι περισσότεροι κάτοικοι της περιοχής, πως η πολυκατοικία μου ήταν χτισμένη στο ρέμα του Μπουγιούκ Ντερέ και για το λόγο αυτό, το κράτος έπρεπε να αποζημιωθεί. Κανείς δεν γνώριζε την ύπαρξη κάποιου ρέματος στην περιοχή κι έτσι μαζί με τα χαρτιά που μου ζήτησε η δικηγόρος, άρχισα να ψάχνω και για διάφορες πληροφορίες. Μ' αυτό τον τρόπο, ξεκίνησε το ταξίδι μου στο παρελθόν της Θεσσαλονίκης... Στη συνέχεια, σε μια απογευματινή βόλτα στην παραλία της πόλης, επισκέφτηκαν το μυαλό μου οι δύο βασικοί ήρωες του βιβλίου, η γιαγιά Σοφία και ο Εμμανουήλ. Τις επόμενες μέρες, κι άλλοι ήρωες άρχισαν να με έρχονται απρόσκλητοι: η Αναστασία, ο Ιμπραήμ, η Ζοζεφίν, η Εσρά...

Αν διάλεγες έναν πρωταγωνιστικό ρόλο στο βιβλίο σου για τον εαυτό σου, ποιος θα ήταν αυτός;

Αν και το προφανές θα ήταν να είμαι η Σοφία με την οποία έχω πολλά κοινά σημεία, θα επέλεγα τη Σάρρα – Ζοζεφίν. Πιστεύω πως είναι ο πιο ειλικρινής χαρακτήρας του βιβλίου. Η γυναίκα που ερωτεύτηκε με πάθος, αγάπησε αληθινά και που δεν πρόδωσε τη φυλή της, παρά το γεγονός πως οι ομόφυλοι της την απέρριψαν επειδή αγάπησε έναν αλλόθρησκο.

Τί αντικατοπτρίζει ακριβώς η Εσρά, η τσιγγάνα με την διορατικότητα στο βιβλίο σου; Τις πνευματικές δυνάμεις; Τον παρατηρητή του αθέατου; Τον κατά ανάγκη αφηγητή;

Η Εσρά είναι μια τυφλή τσιγγάνα που κινείται με άνεση στην άγνωστη υπόγεια Θεσσαλονίκη, μια πόλη κάτω από την πόλη. Η ύπαρξή της χάνεται στο χρόνο κι έχει το χάρισμα ή την κατάρα, όπως το πάρει ο καθένας, να προβλέπει τα μελλούμενα και ορισμένες φορές να συμμετέχει και σ' αυτά. Για μένα είναι η ίδια η ψυχή της Θεσσαλονίκης, το τότε και το τώρα. Και φυσικά δίνει το μεταφυσικό τόνο στο βιβλίο, κάτι που με «κυνηγάει» απ' ότι φαίνεται σε όλα μου τα βιβλία γιατί παντού έχω και μια χροιά μεταφυσικού.

Μιλάς στο βιβλίο σου για μια πολυεθνική πόλη, ούτε Ελλάδα, ούτε ξένη και για έναν λαό που δεν ήθελε να ενωθεί με την υπόλοιπη Ελλάδα. Ποιά είναι η Θεσσαλονίκη του σήμερα;

Η Θεσσαλονίκη του σήμερα είναι μια πόλη που ψάχνει να βρει τον εαυτό της, που προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στο χθες και στο σήμερα, που θέλει να αποβάλλει το κόμπλεξ που έχει απέναντι στην Αθήνα. Κάποιες στιγμές τα καταφέρνει κάποιες στιγμές το χάνει. Είμαι σίγουρη όμως πως θα τον βρει το βηματισμό της. Μια πόλη που βρέχεται από θάλασσα και που στους δρόμους της έχουν ζήσει τόσο διαφορετικοί πολιτισμοί, δεν την φοβάμαι. Μόνο για λίγο καιρό ξαποσταίνει και ξανά προς τη δόξα τραβά.